

КЛЮЧОВИ ИНСТРУМЕНТИ И ПРАКТИКИ ЗА ЕФЕКТИВНО СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Дияна Маринова, Мартин Тодоров, Дилмана Шопова
diana.marinova18@abv.bg, m.todorov33@gmail.com, dilmana_shopova@abv.bg

*Висше транспортно училище „Тодор Каблешков”,
София, ул. „Гео Милев” № 158
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ*

Ключови думи: социално развитие, социална политика, социална и икономическа ефективност, социална работа.

Резюме: Докладът има за цел да представи инструментите и практиките за социалното развитие в България, също така да изясни и представи понятията социална политика, социална работа. Да се посочат и анализират принципите на социалната политика, като се определят видовете социални проблеми.

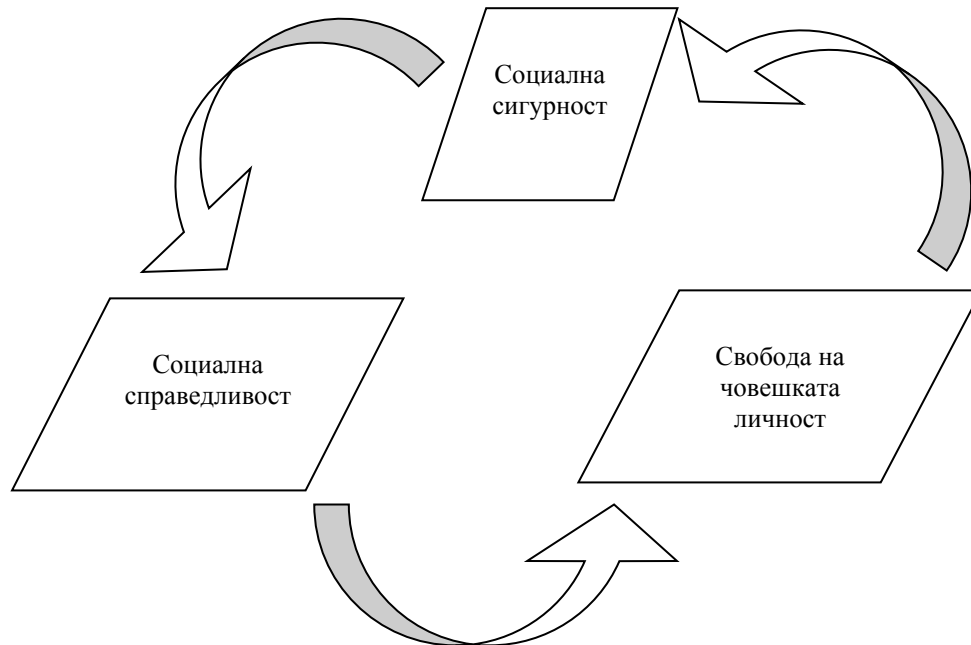
ВЪВЕДЕНИЕ

Социалната политика на дадена държава е съвкупност от специфични дейности и практики, които регулират социалните отношения между различните субекти и тяхното социално положение. Този подход към изясняването на социалната политика се нарича още функционален и по същество разглежда социалната политика като дейност за регулиране на отношенията на равенство или неравенство в обществото. Той дава възможност да се търсят неравенства в икономическите позиции на индивидите във връзка със собствеността, труда и условията за труд, разпределението на доходите и потреблението, социалното осигуряване и здравеопазването, да се търсят източниците за тези неравенства и тяхната социална оправданост или неоправданост. Белег на тази политика е социалната работа (дейност). Като термин **социалната работа** се разбира и като вид професия, и като система от специализирани институции, и все по-многообразни практики, които да бъдат ефективни и ефикасни.

Развитието на социалната политика в различните страни е тясно свързано с природните, икономическите, културните, етническите и политическите условия на живот. Формите и обхватът на социалната политика се характеризират с конкретните обстоятелства на отделните исторически епохи. Изучаването на социалната политика през различните периоди на човешкото общество, създава възможности за установяване на обективните закономерности и условия на развитие и на промени в социалните отношения с използване на съвременни методи и практики.

Чрез социалната политика се утвърждават принципите на *хуманност*, както и *защитата* и *подпомагането* на онази част от населението, която живее в неравностойно социално положение, в съответствие с общоприетите критерии и стандарти за живот на хората.

Насоките и тенденциите в развитието на социалната политика определят темпа и характера на възпроизводството на обществото на едно по-високо ниво. В основата на социалната политика са заложили такива елементи като социална справедливост, социална сигурност, свобода на човешката личност и др.

Фигура 1. Елементи на социалната политика

Източник: Собствени заключения

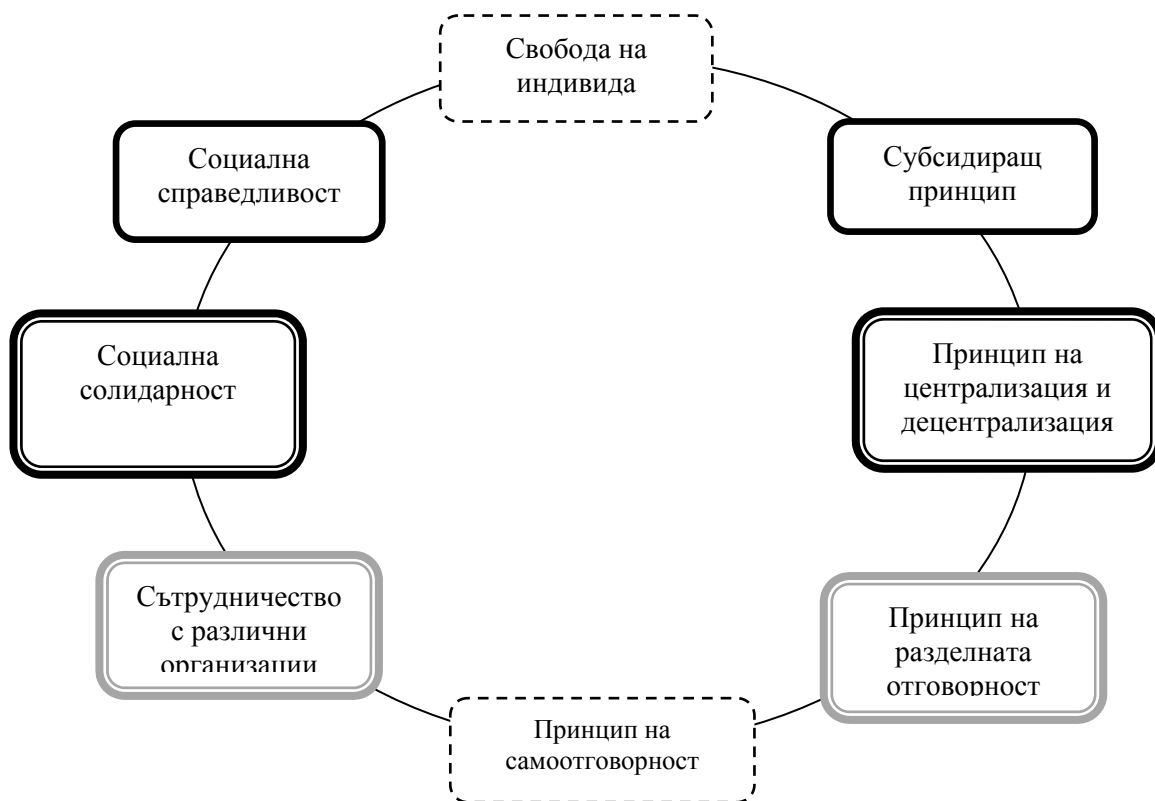
За постигане на поставените цели социалната политика решава следните ключови задачи:

- изясняване и реализация на основните принципи и концепции в развитието на обществото и при решаването на възникнали социални проблеми;
- предлагане на ефективни подходи за решаване проблемите на обществото – инвалидизация, безработица, нисък стандарт на живот, ниска култура, социални заболявания и др.;
- осигуряване на медико социална защита на социално слабата част от населението. Отстраняване или намаляване ефекта от влиянието на социално-икономическите, демографските и други фактори върху здравето, живота и жизнеспособността на нацията;
- изучаване и апробация на опита на развитите социални държави в областта на социалната политика.

Принципите на социалната политика биха могли да се определят, както следва (фигура 2):

1. Свобода на индивида – този принцип се основава на частната собственост и на свободната изява на отделния индивид.
2. Социална справедливост – отнася се до осигуряването на доходи на отделни лица и домакинства, които не притежават възможности и не могат да ги увеличат. Този принцип се отнася до социално слабите групи и до отделни лица от населението, изпаднали в състояние на социален риск.

3. Социална солидарност – този принцип е особено важен, тъй като се отнася до начина на финансиране на социалната сигурност на населението. Финансовите средства се набират от държавния бюджет и от обособени социални фондове. Средствата фактически се набират от всички членове на обществото и най-вече от социалните групи с по-високи доходи. Средствата от бюджета и социалните фондове се ползват само от тези индивиди и домакинства, които имат неотложни потребности от финансови средства и услуги, с цел поддържане на живота и на здравето си. Този принцип обединява обществената солидарност и щедрост на населението към социално слабите лица и социални групи. Принципът на социална солидарност намира израз в подпомагането на бедните от богатите, на болните от здравите и на възрастните от младите. Неговото приложение следва да се разглежда като съществена черта на обществените отношения.

Фигура 2. Принципи на социалната политика

Източник: Собствени заключения

4. Сътрудничество между правителство, синдикати и работодатели – за реализирането на този принцип е необходимо съществуването на единна система на социална политика. Чрез него се дава възможност за отстояване на интересите на тази част от населението, която е изпаднала по различни причини в неравностойно социално положение.

5. Принцип на самоотговорност – според някои специалисти благото и щастието на хората се основава на колективната взаимна отговорност. Това може да се реализира само на принципа на всемогъществото на държавата. Възприемайки по този начин самоотговорността не може да се запази икономическия напредък. Това се определя от презумпцията, че щом всеки намери сигурност в колектива то никой вече няма да поема отговорност сам за себе си. Липсата на конкуренция и на желание да се

постигнат по-високи резултати по отношение на качествени или количествени показатели нарушава принципа на самоотговорността. В редица страни този принцип се свързва тясно с индивидуализма.

6. Принцип на разделната отговорност - той се въвежда през 80-те години в Англия от М. Татчер и във Франция от Митеран, където чрез мерките за приватизация се постига този принцип. Разделната отговорност се отнася и до солидарността между поколенията и тяхната самоотговорност.

7. Принцип на централизация и децентрализация в социалната политика – в страните на западна Европа силната централизирана държавна политика след 80-те години все повече започва да се съчетава с принципа на децентрализацията. Той се изразява в засилването на социалните функции на общините, фирмите, предприятията и на другите свободно формирани общности. Този завой в социалната политика може да се обясни със стремежа на държавата да се разтовари от многобройните функции с които се е ангажирала. По този начин държавата може да се освободи от държавните дефицити и от непосилните разходи по издръжката на тежкия и огромен държавен апарат.

8. Субсидиращ принцип. При класическия либерализъм този принцип се свежда до частен алтруизъм, морален дълг, религиозно изискване и др. и то без никакви задължения от държавата. Неолиберализмът признава необходимостта от държавна намеса, но само там и дотолкова, доколкото хората не са в състояние по обективни причини да достигнат онова жизнено равнище, което не позволява да изпаднат от пределите на обществото. Особено внимание се обръща на превантивните мерки като средство за стимулиране на личната инициатива в социалната област. Социалните проблеми се явяват израз на противоречията и интересите на различните по своето обществено положение социални субекти.

Социалните проблеми са три типа:

Първият тип се поражда от противоречивото единство и взаимодействието между икономическите и социалните интереси на обществото като цяло, между отделните социални групи, предприятията, фирмите, териториални единици и отделните лица. Така например фирмите се стремят да намалят заплатите като по този начин ограничават социалните права на работещите.

Вторият тип социални проблеми възникват от общественото разделение на труда. Икономическата целесъобразност диктува условията за подготовка и използване на работната сила. Тези проблеми са свързани със заетостта, безработицата, издръжката на безработните, квалификацията на кадрите.

Третият тип социални проблеми възникват от функционирането на остарели форми на социални отношения. Те са свързани с нормативните документи, които не съответстват на новото положение на стопанските организации, фирмите, изискванията на пазарната икономика и др.

В практически аспект социалните проблеми могат да се разглеждат като произтичащи от непосредствената социална дейност при решаването на усложнения, които възникват при различни обстоятелства.

В този аспект в социалната политика се очертават следните проблеми:

➤ Възникване на потребности от социален характер. Тяхната поява е тясно свързана и се определя от социалното положение на индивида и социалната група. Когато по обективни причини тази част от населението не може да си осигури средства за препитание и покриване на най-належащи потребности, то тези хора трябва да бъдат социално подпомогнати. По този начин се гарантира социалната сигурност на населението.

Социалните потребности се определят от: развитието на средствата и на условията за живот; желанието на социално слабите да задоволяват във висока степен своите потребности; от състоянието и положението на социалния потребител.

➤ Независимо от икономическото развитие на държавата няма управляващи, които да са в състояние да задоволят напълно социалните потребности на населението. Това налага систематизиране и приоритетно поддръждане на потребностите, които държавата трябва да задоволи заедно с другите субекти на социалната политика. За постигането на пълно задоволяване на социалните потребности е необходимо системна работа за издирване на нови източници за оказване на социални услуги и помощи. Съществено място в социалната политика е спазването на принципите и изискванията на избраният модел за социална сигурност. Социалната политика използва факторите на външната среда. Тя се стреми да не допуска или да преодолява вече възникнали кризисни ситуации. Социалната политика се стреми да установи и да укрепва социалният статус на индивида, в това число на рисковите социални групи и слоеве на обществото.

➤ Изясняването на концептуалните основи и стратегия за реформиране на социалната работа в България, в т.ч. изясняване на социално-икономическата обстановка в страната и насочване към евентуалните източници на ресурси за социална работа; регулярна изследователска, възпитателна и обучаваща дейност по отделните видове, форми и равнища на социалната работа; усъвършенстване на организацията и технологията на социалната работа.

По своята същност *социалната работа* представлява съвкупност от дейности (работи) с обекти отделни лица, семейства и групи, които не са в състояние сами да задоволяват основните си жизнени потребности като: храна, подслон, топливо, здраве и минимално участие в обществения живот. В тази връзка обектите на социалната работа могат да се разграничат на: индивиди – в тяхната принадлежност и зависимост от групи и общности; функционални групи - в тяхната съвкупна ефективност и конфликтност вътре в групата; компактно живеещи общности – с етно-културна или елитарно-кастова спойка и обособеност; регионални, професионални, кастови и големи етно-религиозно-културни общности, при нужда от тяхното адаптиране и интегриране към държавата и обществото на мнозинството.

Промяната в същността на социалната работа в исторически план е по посока на обогатяване (т.е. на количествено развитие) и по посока на усъвършенстване (качествено развитие). Материалното подпомагане и днес е основно направление в социалната работа, то обаче вече не е милостиня, която имащите предоставят на нямащите, а се осъществява в контекста на оказване на цялостна психо-социална помощ. Развитие на разбирането за същността на социалната работа се осъществява и днес. Сега модерното схващане е, че социалната работа е един от основните обществени механизми за гарантиране спазването на човешките права.

Социалната работа може да се прояви като парично подпомагане, социално обслужване, информация, осигуряване, защита, подкрепа, посредничество, образование, възпитание, терапия и др. Социалната работа е дейност на обществото, тя е държавна дейност, неотделима част от социалния, институционален и политически живот на демократичната държава. Държавата създава, обезпечавя и ръководи система за социална помощ на хората чрез закони, финансиране, институционализиране, подготовка на кадри и пр.

Социалната работа е дейност: работи се с хора, с проблеми – водещо място имат проблемите, свързани с успешното функциониране на индивидите, семействата, групите и общностите; помагането се изразява не в решаването на социалните проблеми, а в развиване, повишаване или възстановяване на техните индивидуални, групови или общностни капацитети; помагането се осъществява не като въздействие на

клиента, а като процес на взаимодействие, на партньорство, на сътрудничество; помощта е доброволна, оказва се при зачитане на достойнството на клиента; помощта е услуга, тя е право на клиента.

Предметът на социалната работа е създаване на нематериални потребителски стойности под формата на услуги, които са част от групата на социалните услуги и са насочени към подкрепата и възпроизводството на хората като индивиди и групи. Следователно социалната работа включва в своя обхват освен основните идеи, принципи, методи и др., така и основните елементи на тези дейности – управление, организация, материални и финансови средства, персонал, резултати, външни и вътрешни връзки, чрез които се обективизират тези дейности.

По-главните цели при осъществяване на социалната работа са: постигане на бързо и адекватно подпомагане или обслужване на нуждаещите се лица, семейства, домакинства, социални групи; изравняване с европейските стандарти и критерии при осъществяване на социалната работа като се имат предвид нашите национални традиции и опит; постигане на оптимална координация и съгласуване на социалната работа по видове, форми, йерархични равнища; усъвършенстване взаимодействието (общуването, диалога) на социалния работник с клиента (групата) в посока на хуманизъм, демократичност и спазване на етиката.

Постигането на тези цели изисква да се изпълняват редица конкретни финансово, кадрово и организационно обезпечени задачи: изясняване на социално-икономическата обстановка в страната и по региони, и насочване към евентуалните източници на ресурси за социална работа; регулярна изследователска, възпитателна и обучаваща дейност по отделните видове, форми и равнища на социалната работа; усъвършенстване и актуализиране на законовата и подзаконовата база на социалната работа; увеличаване дела на неправителствения, частния и религиозния сектор в областта на социалната работа; усъвършенстване на организацията и технологията на социалната работа; повишаване равнището на професионалната квалификация (знания, умения, опит) на социалните работници и помагащите лица.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Социалната политика е в основата на развитието и управлението на всяка държава. Независимо от това, че върху нея оказват влияние твърде голям брой фактори и проблеми, то тя до голяма степен определя физическото и психичното състояние на населението, както и взаимоотношенията и взаимовръзките между хората. От друга страна, социалната политика дава възможност за по-глобално изучаване и решаване на жизнено важни социални проблеми на гражданското общество.

Социалната работа е помощ, реализирана от обществото, за решаване на социалните проблеми на неговите членове, като е изключително трудно да се дефинира същността на тази помощ, тъй като е в зависимост от: конкретния социален проблем (бедност, безработица, липса на семейство, принадлежност към етническо малцинство и пр.); възрастта на потърпевшия от социален проблем; специфични личностови, социални, културни особености; социално-икономически и културни условия в страната, региона, населеното място, непосредственото социално обкръжение; нивото и компетентността на системата за социална работа, конкретните социални служби, конкретния социален работник и т.н.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Христов, Х., Христова, С., „Социална политика и администрация“, ИК-УНСС, София, 2005.
- [2] Димова, Д., Георгиева, Б., Янева Н., „Социална политика“, Тракия-М, 2000.
- [3] Димова, Д., „Социална политика и социални дейности“, Тракия-М.
- [4] <http://www.mslp.government.bg/>
- [5] <http://en.wikipedia.org/wiki/>

KEY TOOLS AND PRACTICES FOR EFFECTIVE SOCIAL DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Diyana Marinova, Martin Todorov, Dilmana Shopova

diana.marinova18@abv.bg, m.todorovv33@gmail.com, dilmana_shopova@abv.bg

*Todor Kableskov University of Transport
Sofia, 158 Geo Milev Str.158
THE REPUBLIC OF BULGARIA*

***Key words:** social development, social policy, social and economic efficiency, social work.*

***Abstract:** The report aims to present the tools and practices for social development in Bulgaria, as well as to clarify and present the concepts of social policy, social work. Identify and analyze the principles of social policy.*